

Počátky knihtisku

- > jako přechodové stadium mezi iluminovanými rukopisy a prvotisky s pohyblivými literami lze označit tzv. **blokové knihy** - termín blokové vychází z technologie výroby, kdy se celý obsah strany (ilustrace+text) vyřezaly do jednoho dřevěného bloku, jehož tisknouce elementy tvořily reliéf vystupující nad mechanicky zatěžovanými partiemi (tzv. štoček) - reliéf je zrcadlově obrácen - napuštěn ve vodě rozpustnou barvou - jde o tzv. tisk „z výšky“
- > otisk nevzniká v lisu, nýbrž tlakem a krouživým pohybem **ručního hla-dítka** (frotton) > rubová strana nese vždy patrné stopy tření (tzv. anopistografický tisk (jednostranný) / opistografický tisk (oboustranný))

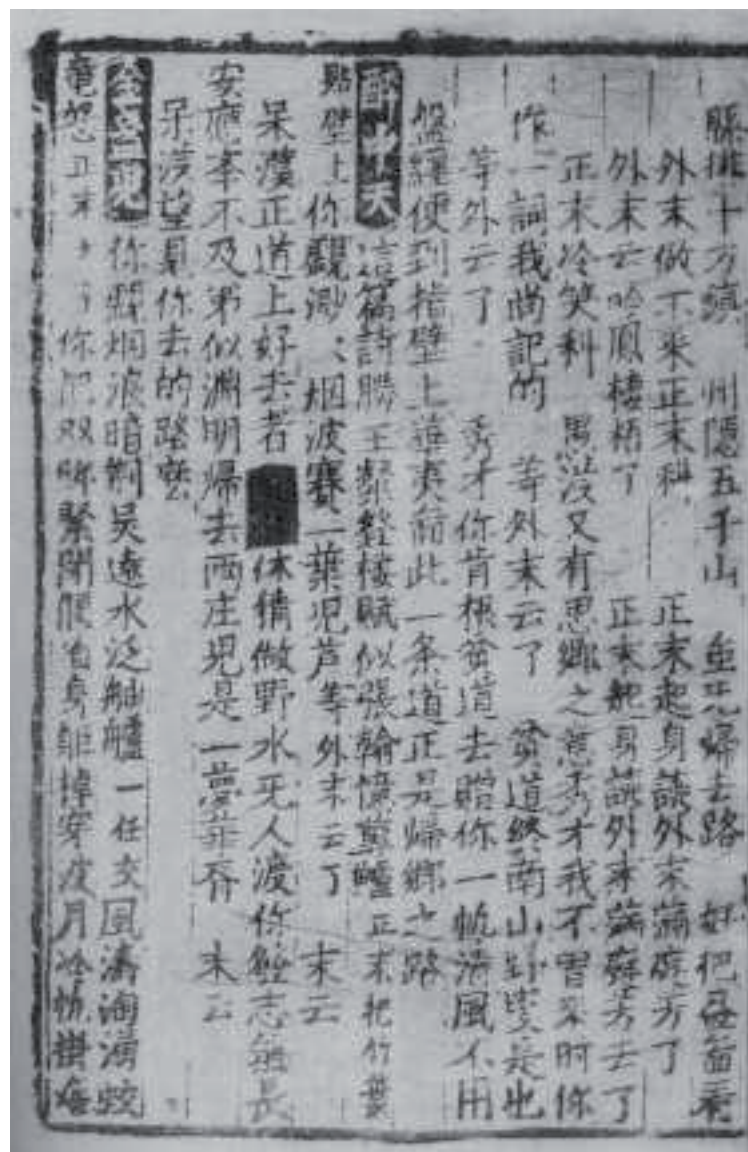
Gynke her an myt derner krukken
 Deyn ding das wil sich gelucken
 Dich haben die lebenden nicht vor gut
 Der tot dir befunden gnade tut

Eyn armer geuler hie ym leben
 Zu eynem frunde yst nymande eben
 Aber der tot wil seyn frund seyn
 Her nympt den armen mit dem reusen hyn

- > xylografie je technologie rozšířená již ve starověku - jednak využívaná v antice na potisk látek, později i knih (Varronovy *Imagines*), asi největšího rozšíření doznala tato technologie se staré Číně (na konci 6. stol. - dynastie Suej; Ma-Tuan-linova *Encyklopedie*) a Koreji; v Evropě se rozšířil především ve 14. stol.

- > obsahem blokové knihy byl uzavřený cyklus **deskotisků** = jednolistový tisk
 - > dřevořez (xylografie)
 - > kovoryt (kovořez)
 - > šrotový tisk (předchůdce mědirytiny)
 - > těstový tisk (těsto/vosk)

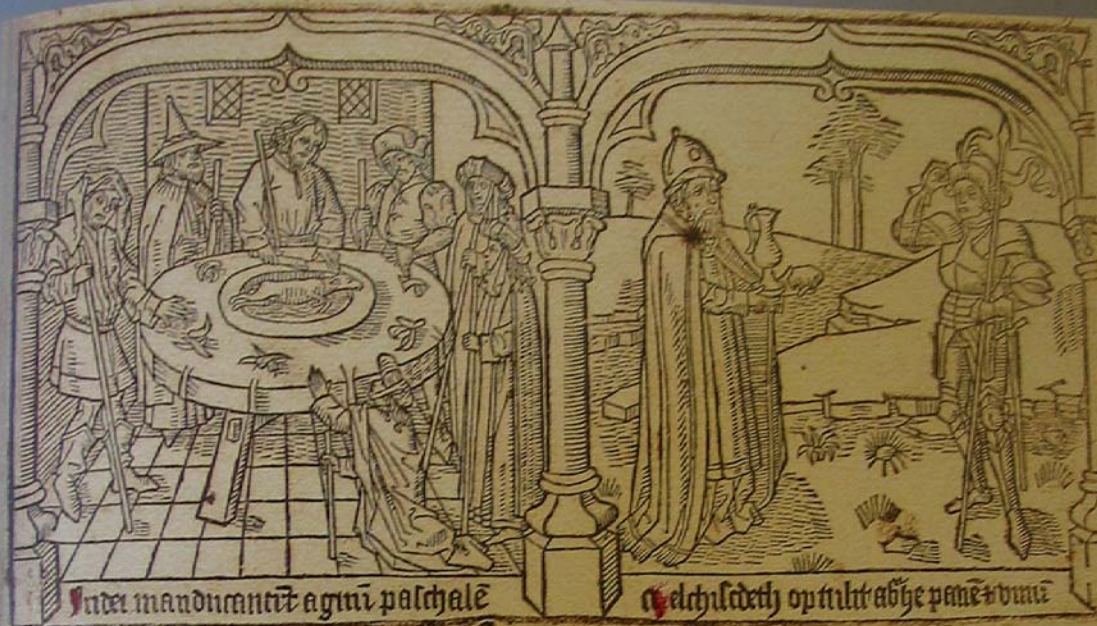

林倣博古圖遺式精繪
形模備摹款識為西清
古鑑一編以游藝之餘
功寄鑒古之遠思亦足
稱昇平雅尚云特諭

- > do štočků byly vyřezány celé dvojstrany, ty se půlily a vnitřními nepotištěnými stranami skládaly k sobě + lepily. Takto upravené archy se sešívaly do bloků
- > k výrobě: pergamen, papír (tehdy se rozvíjející komodita), dílny byly již profesně delimitovány (kreslič / řezáč / tiskař) - nejznámější tiskaři: Hans Hurning, Jörg Schapf, Hans Sporer (pol. 15 stol.)
- > zřídka byly tisky kolorovány (většinou jen na specifické objednávky) - viz. Biblia pauperum
- > náklad se pohyboval v desítkách kusů (dnes velmi vzácné / u nás pouze jediný tisk v MZK z r. 1460)

- > blokové knihy byly určitým předvojem tiskové typografie - zde se poprvé objevuje snaha o grafickou syntézu písma, ilustrace a dekoru a měla i vliv na knihtiskovou úpravu
- > rozeznáváme celkem 3 vývojové typy: *chiroxylografický* (text je dodatečně doplňován rukopisně), *xylografický* (obsah listu kompletně vyřezán), *typoxylografický* (řezba ilustrací, text ze sazby - přechodové stadium knihtisku)
- > obsahově reprodukovaly BK tradiční témata = určité umělecké/obsahové vzorce fungující od pol. 13. století - dnes známe asi 40 skupin

Indei manducantit agnū paschale

Melchisedech optulit abhe panē & vinū

Cena autē dñi figurata fuit i agno paschali
 q̄ hā q̄nta añ pascenē a iudeis solebāt māducāi
 hūc agnū dñs p̄mo p̄cepit filiis isrl māducāe
 q̄ñ decreuit eos de egip̄tiata seruitute liberāe
 Itā x̄ps sacramētū eucharistie p̄mū tūc instituit
 q̄ñ nos de dyabolica p̄tate eripe voluit
 q̄ñ filii isrl agnū paschale māducabāt
 Sicuti erāt badōs i maibz tēbāt & stabāt
 ita ḡtates sicuti erāt p̄ mētis & corpis castitatē
 q̄ñ tenet̄ badōs i maibz p̄ rē h̄di firmitatē
 dēut enā enā stare i bona vita q̄ñ ichoauerūt
 Et nō se iterū reponē i lutū de q̄ñ iā surrexerūt
 agnū enī edebāt cū lacturis agnibz q̄ñ amor
 Et nos idē? corp? dñi nū amēi ḡtate māducāe
 q̄ñ edebāt agnū paschale tībāt pedes caldae
 Et q̄d p̄ pedes nūi sacre s̄pturē d̄lūcia deligē
 Cōdicētes ergo pedes suos caldae tenentur
 Cauēdo ne delūcia eoz sordē aliq̄ mandētur
 agnū paschal nō fuit coct? aq̄ s; aq̄ igne

Et p̄m̄q̄s nū capis ad p̄pa restit̄batur
 occurrit at̄ ei melchisedech offerēs panē & vinū
 In quo p̄figabat hoc sacramētū diuinū
 Melchisedech eāt rex & sacerdos dei altissimi
 Et gēbat signū dñi nū ihū x̄pi
 X̄ps enī ē rex qui omnia regna creauit
 X̄ps ē sacerdos q̄ p̄mā missā celebrauit
 Melchisedech rex & sacerdos panē & vinū obtulit
 X̄ps sub sp̄e pais & vinū h̄ sacramētū istū
 app̄ sacerdos s̄d; ordinē melchisedech appellat
 q̄ñ h̄ sacramētū oblatōe melchisedech p̄figabat
 Melchisedech eāt sacerdos & etiā p̄ncips regat
 In q̄ pulchre p̄figuābat dignitas sacerdotalis
 Sacerdotes ei p̄nt̄ dñi p̄ncips regales
 q̄ñ i dignitate p̄cellūt oēs p̄ncipes ip̄iales
 Excellūt etiā p̄tate oēs p̄archas & p̄phas
 Enā q̄tāmō oēs v̄ntes angelicas
 sacerdotes ei sacramēta ḡtāt q̄d agli facē neq̄q̄
 Nec patriarche nec p̄phē oli facē potuerūt
 Nec p̄phē oli facē potuerūt

> *Antichristus*

(cyklus obrazů doplněný textem z Apokalypsy a samostatným oddílem o 15 znameních osudu)

> *Apocalypsis sancti Johannis*

(cyklus 28 dvoupásmových
obrazů vidění sv. Jana)

> *Ars memorandi*

(15 str. textu + 15 ilustrací
s atributy evangelistů)

C Redimimus. Capitulum. De arvore fieri
 si quau voluit dominus
 prendere et. Quau
 detinuit. Capitulum. Lm m
 uitatus fueris ad impilas. Et de
 pdropico quem cecidit carauit et
 detinuit. Capitulum.
 De fimo prodigo cu pater dedit
 parum substantie sue. Redimimus
 capitulum. De vultu iniqui
 tatis et. Et de digne et mendo
 et. Redimimus septimum. Ca
 pitulum. De reffe et
 ut scandala fiant ve autem hoi
 illi per quem scandala veniunt
 De terent leprosis curans et
 Redimimus octauum. Capitulum.
 Duo homines asin
 derunt in templum et. Et al
 cenduntus iherosolimam. 15.

> *Ars bene moriendi*

(13 ilustrací předvádějící boj
nebe a pekla o duši umírajícího)

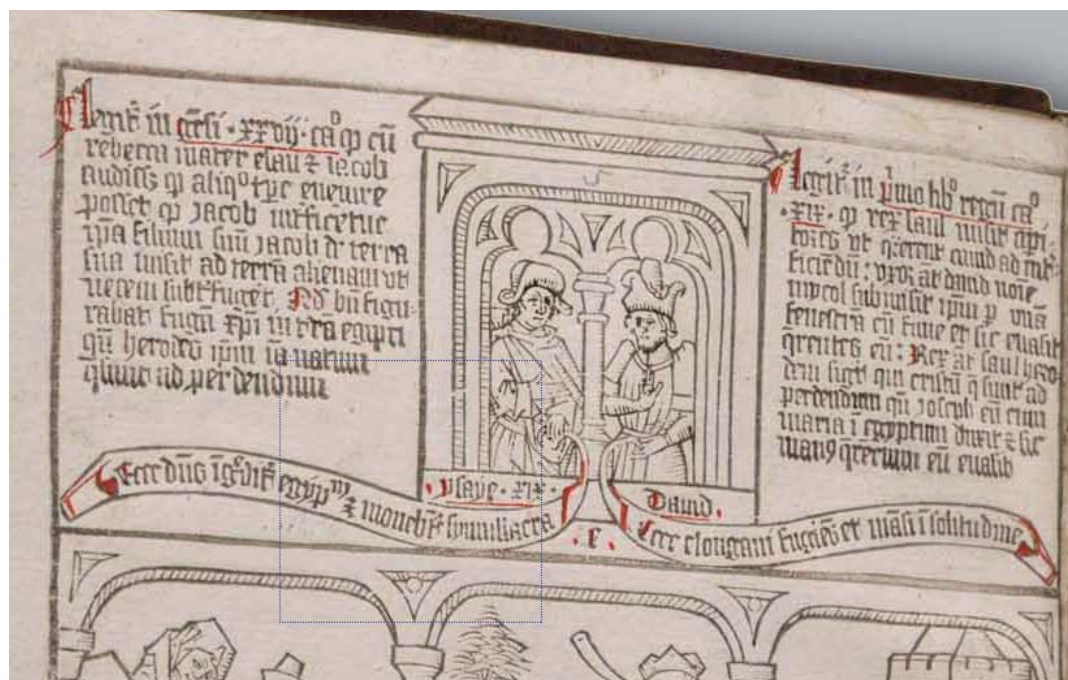

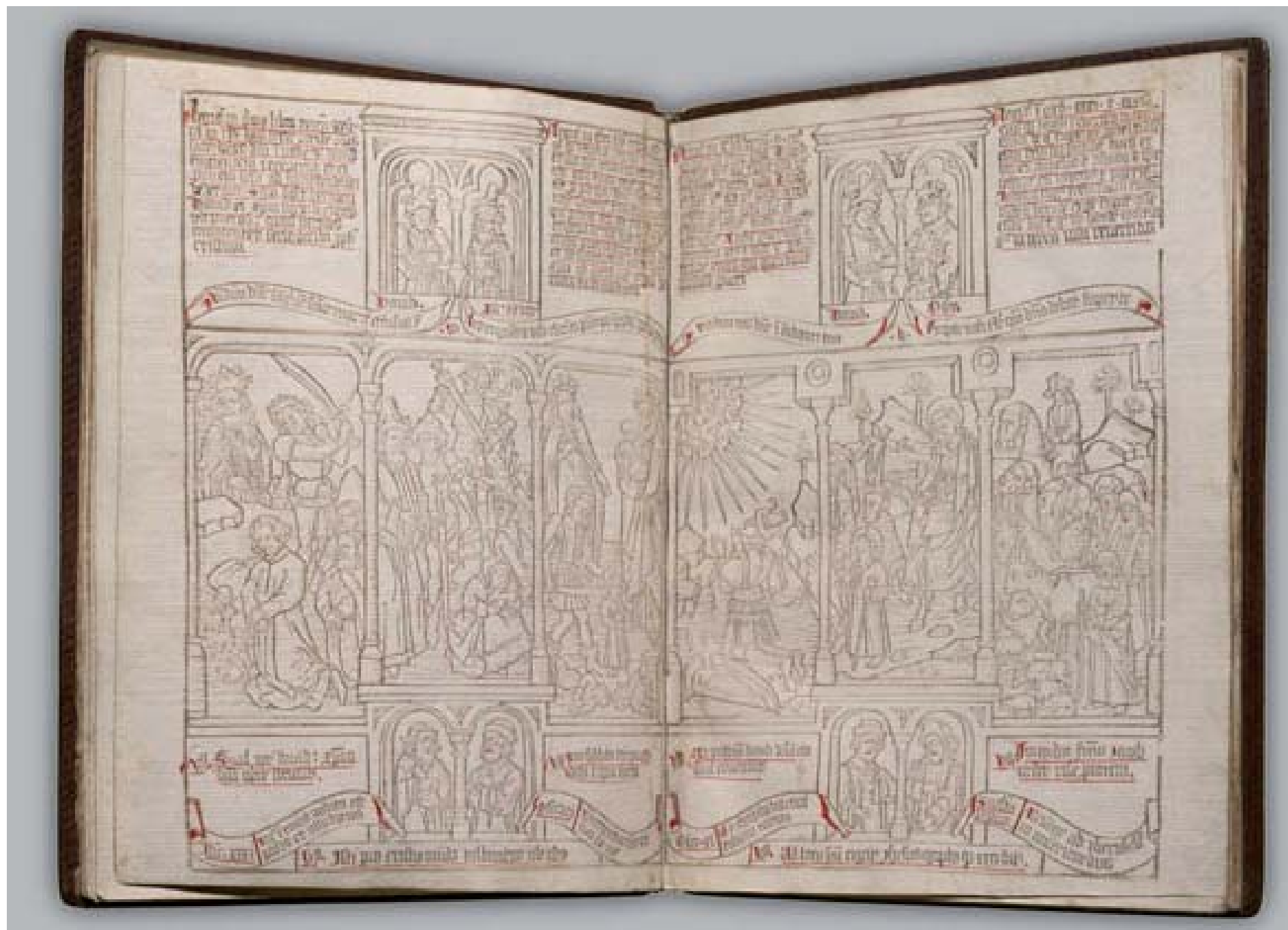
> *Biblia pauperum*

(cyklus vybraných scén z NZ
doplněných paralelou ze SZ a

figurami proroků s příslušným
proroctvím na nápisové pásce)

Určeny nižšímu kléru (pologra-
motní - pauperi praedicatores)

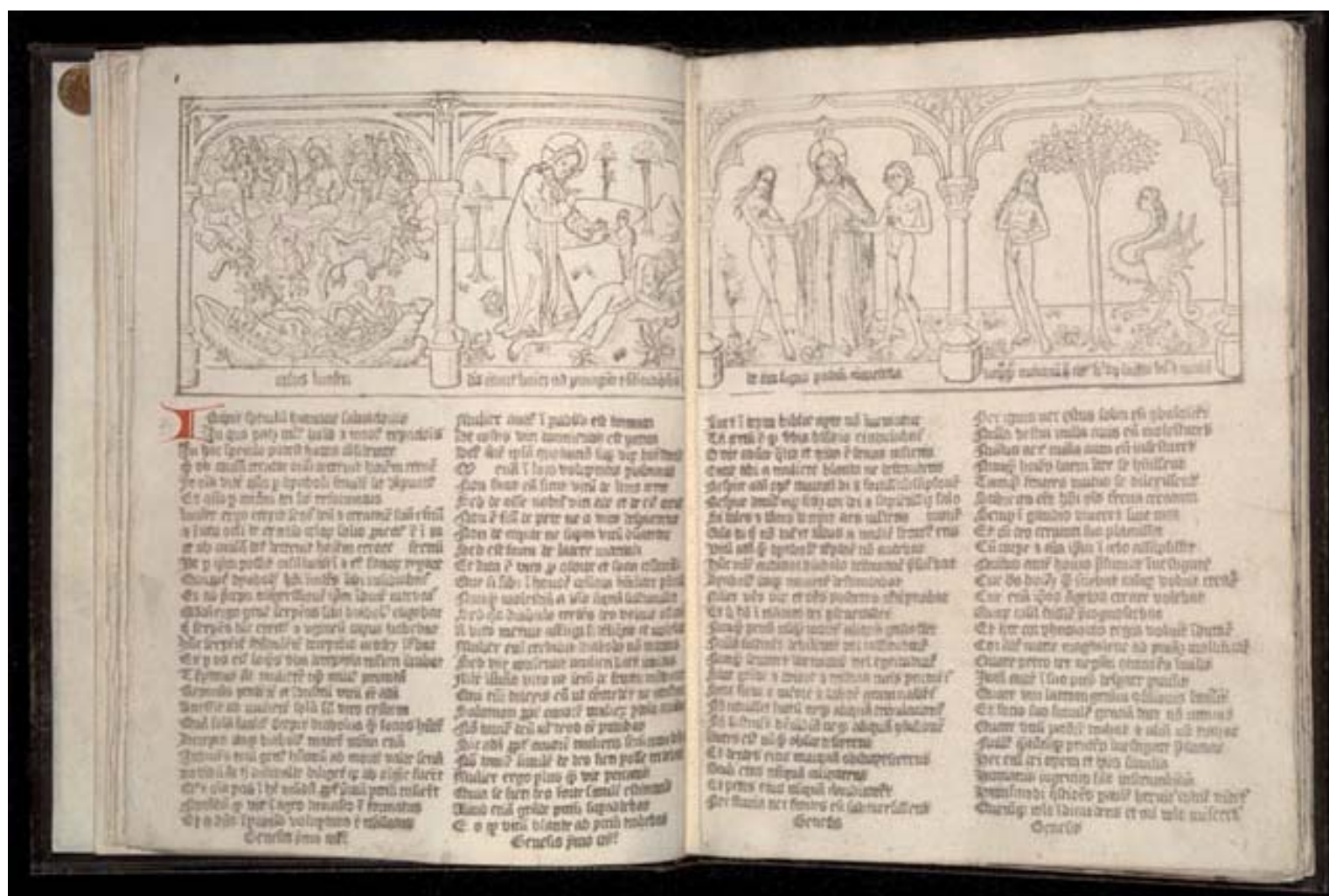

> *Speculum humanae salvationis*

(zrcadlo lidského spasení - odnož Bible chudých, větší akcent na text, obrazové paralely SZ/NZ)

- > v Evropě se nejvíce xylografie rozšířila při výrobě her, kalendářů, votivních obrázků, odpustků apod.
- > BK měly spíše populární formu, relativně laciné tisky určené spíše širšímu obecenstvu se v době Gutenbergova vynálezu knihtisku produkovaly paralelně, vytlačení této technologie datujeme až na poč. 16. stol.

Gutenbergův „bod obratu“ a jeho význam

- > základem Gutenbergova vynálezu bylo (1) použití tzv. *pohyblivých liter*
 - proces písmolijectví skládající se z několika operací
- > na samotnou technologii pohyblivých liter nemá Gutenberg prvenství (jsou dokladovány určité náznaky předchůdců v podobě razítek, pečetítek = Sumer, krétský disk z Faistu, apod.), „moderní“ pohyblivé litery máme dokladovány na objevu z let 1041-1048 v Číně, kde místní kovář Pi-Sheng spojoval „litery“ z pálené hlíny k sobě voskem; v Koreji později poprvé využili v r. 1234 mosazných liter na tisk zákoníku Sanden Remum; v Evropě se objevují dřevěná razítka a štočky (13. stol.)

